

Wersja 2 XI 2008	<i>Maciej Oziembłowski, Wrocław</i> Oziembłowscy (Oziębłowscy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 1 z 16
---------------------	--	---------------

Zebranie wypisów na podstawie materiałów historycznych oraz opracowanie całości:

Maciej Oziembłowski, Wrocław

Oziembłowscy (Oziębłowscy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza

W niniejszym opracowaniu przedstawiono informacje w formie wypisów dotyczące sześciu osób z rodziny Oziembłowskich żyjących w czasach przełomu późnego średniowiecza i czasów nowożytnych, czyli w wieku XV oraz na początku XVI w. Wszystkie fakty oparte są na materiałach historycznych i podane zostały najczęściej w formie jak najbardziej zbliżonej do oryginalnych zapisów. Niektóre akapity są identyczne dla różnych osób, ale był to efekt zamierzony, aby przy opisywanej postaci podać wszystkie znane wydarzenia z jej życia. Przytoczone fakty dotyczą głównie spraw majątkowych, gdyż dziedzina ta życia była od wieków objęta obowiązkiem odpowiedniego dokumentowania. Dzięki temu można dzisiaj ustalić w pewnym zakresie stopień pokrewieństwa pomiędzy osobami opisanymi w tego typu dokumentach.

Postacią centralną opracowania jest **Zawisza Oziembłowski** (lub **Oziębłowski**, co jest oczywiście tym samym nazwiskiem) zwany również jako Zawisza z Oziembłowa (Oziębłowa) położonego w powiecie sandomierskim. W wieku XV trwał dalszy proces tworzenia się nazwisk (w tym odmiejscowych), dlatego nieraz zdarzało się, że wraz ze zmianą własności ziemskiej zmienić się mogło nazwisko właściciela. W przypadku Zawiszy do końca swego życia w głównym użyciu miał nazwisko Oziembłowski/Oziębłowski, choć niewykluczone, że w określonych sytuacjach mógł podawać się np. jako Zawisza z Kowalowej, której był dziedzicem przez 32 lata. Przez najdłuższy okres czasu Zawisza był związany z Oziembłowem (jako jego dziedzic przez 50 lat) jak również z miejscowością Lipinki (dziedzic sołectwa przez 48 lub 50 lat oraz dzierżawca przez 32 lata). Oprócz tego Zawisza był przez 24 lata dzierżawcą Rzepiennika Suchego, przez 5 lat dziedzicem sołectwa w Zagórzanach jak również ławnikiem sądu wyższego prawa niemieckiego i leńskiego na zamku w Bieczu.

Pierwszą żoną Zawiszy była Anna, córka Mściława/Mściszka z Kowalowej. Roboczo można więc przy imieniu Anna dodać nazwisko Kowalowska ewentualnie Kowalewska. Zawisza był drugim mężem Anny. Pierwszym jej mężem był zaś Boguchwał z Mokrej (parafia Kłobuck), zmarły przed 1445 rokiem. W 1406 roku Boguchwał był pokojowcem królewskim, który w tym samym roku dostał za swoje zasługi od króla Władysława Jagiełły zapis 100 grzywien na Lipinkach. Trzy lata po bitwie pod Grunwaldem, tj. w 1413, Boguchwał z Mokrej był królewskim kuchmistrem. Zawisza Oziembłowski prawdopodobnie swoim statusem nie mógł znacząco odbiegać od Boguchwała z Mokrej, gdyż nie mógłby zostać mężem Anny - wdowy po Boguchwale.

Anna (z domu Kowalewska) miała córkę Elżbietę. W materiałach historycznych jest sprzeczność co do tego kto był ojcem Elżbiety – raz podany jest Boguchwał z Mokrej innym razem zaś Zawisza Oziembłowski. Logika podpowiada, że Elżbieta była córką Boguchwała z Mokrej gdyż w 1445 roku, kiedy ustąpiła w dożywocie matce Annie sołectwa w Moszczanach i Zagórzanach oraz dom (dwór) w miejscowości Lipinki, byłaby jako córka

<p>Oryginał niniejszego opracowania znajduje się na stronie http://www.amigo.wroc.pl/oziemblowscy/oziemblowscy01_v2.pdf. Zezwala się na niekomercyjne wykorzystanie tekstu z podaniem autora oraz aktywnego linku do powyższej strony. Uzupełnienia, komentarze czy zapytania można kierować do autora na adres e-mailowy: wroclawski (at) op.pl</p>

Wersja 2 XI 2008	<i>Maciej Oziembłowski, Wrocław</i> Oziembłowscy (Oziębłowscy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 2 z 16
---------------------	--	---------------

Zawiszy osobą zbyt młodą na podejmowanie takich czynności. Mężem Elżbiety był **Szczepan z Oziembłowa i Kowalowej**, który według zapisów historycznych nie mógł być bliskim krewnym Zawiszy Oziembłowskiego, ani tym bardziej jego bratem – też o imieniu Szczepan.

Pierwsza żona Zawiszy Anna zmarła najprawdopodobniej w 1463 roku. Byli małżeństwem ponad 18 lat gdyż ich ślub miał miejsce w roku 1445 lub wcześniej. Drugą żoną Zawiszy była Katarzyna. Musiała być sporo młodsza od swojego męża, gdyż dała mu co najmniej dwoje dzieci – Feliksa i Katarzynę. Ślub Zawiszy i Katarzyny musiał mieć miejsce około 1476 roku, a więc na 4 lata przed śmiercią Zawiszy. Sam Zawisza zmarł jako człowiek w podeszłym wieku mający prawdopodobnie około 65-70 lat. Jego datę urodzin można oszacować na podstawie informacji, że był dziedzicem Oziembłowa od 1430 roku, a więc zapewne w 1430 roku miał co najmniej kilkanaście lat. Być może imię swoje otrzymał na cześć sławnego współkolejnotnika (również h. Sulima) Zawiszy Czarnego? Zwłaszcza jeśli Zawiszy Oziembłowski urodził się po wiktorii grunwaldzkiej w 1410 roku.

Zawisza z pierwszą żoną prawdopodobnie nie miał dzieci. Jak wcześniej wspomniano informacja w niektórych źródłach historycznych o Elżbiecie jako córce Anny i Zawiszy jest prawdopodobnie błędna (Elżbieta była córką Anny i jej pierwszego męża Boguchwała z Mokrej) lub jest świadomym zapisem grzecznościowym taktującym ojczyrna (tj. Zawiszę) jako ojca Elżbiety. Być może po śmierci pierwszej żony coraz starszy Zawisza wraz z upływem lat zaczął myśleć o swoim potomku. Czy wyrachowanie czy uczucie legło u podstaw decyzji o ślubie z dużo młodszą kobietą tego oczywiście z dokumentów nie wiadomo. Wiadomo, że Zawisza swoich małych dzieci nie mógł wychować. Po jego śmierci w 1480 roku były one pod formalną opieką bratanka Zawiszy- Boguchwała (Bogusława) syna Szczepana Oziembłowskiego (brata Zawiszy).

Syn zmarłego Zawiszy – **Feliks Oziembłowski** pojawił się w dokumentach dotyczących własności w 1502 roku gdy król Aleksander Jagiellończyk zezwolił mu wykupić Lipinki z rąk Stanisława Lisowskiego. Miejsce to jako własność królewska była w dzierżawie szlacheckiej, w tym Zawiszy Oziembłowskiego przez 32 lata (do jego śmierci w 1480). Prawny opiekun dzieci Zawiszy Boguchwał Oziembłowski (lub jego syn Mikołaj Bogusław „z Sękowej”) zaraz po śmierci stryja w 1480 uzyskał zgodę króla Kazimierza Jagiellończyka na sprzedaż wsi królewskiej Lipinki Stanisławowi Szalowskiemu z Szalowej (h. Strzemie). Strony widocznie nie mogły dojść do porozumienia gdyż powtórna królewska zgoda na sprzedaż wsi pomiędzy tymi samymi stronami (tj. Boguchwałem a Stanisławem) miała miejsce 4 lata później w 1484 roku. Stanisław Szalowski dzierżawił Lipinki do 1488 roku, zaś przez co najmniej następne 14 lat kolejnym dzierżawcą Lipinek był wspomniany wcześniej Stanisław Lisowski z Lisówka. Młody Feliks Oziembłowski, mający w 1502 roku prawdopodobnie około 25 lat, pragnął pójść w ślady ojca Zawiszy i odzyskać dzierżawę Lipinek. Z prośbą skierowaną do króla o wykup Lipinek (przez Feliksa Oziembłowskiego z rąk Stanisława Lisowskiego) zwrócił się kasztelan biecki Jakub Sieklucki. Król Aleksander Jagiellończyk zgodę taką wydał w 1502, zaś ponowną zgodę 4 lata później w 1506 wydał już nowy król Zygmunt I. W dokumentach znajduje się również informacja, że w latach 1502-1505 sołtyską Lipinek była druga żona Zawiszy Oziembłowskiego i jednocześnie wdowa po nim Katarzyna. Jakub Sieklucki, który w 1506 był kasztelanem wojnickim, a w

Wersja 2 XI 2008	Maciej Oziębłowski, Wrocław Oziębłowscy (Oziębłowscy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 3 z 16
---------------------	---	---------------

1511 również i starostą pilzneńskim, występował wcześniej do króla o wyrażenie zgody na sprzedaż Lipinek Feliksowi Oziębłowskiemu, sam zapragnął zostać dzierżawcą i sołtysem tej wsi. W 1511 roku król wyraził zgodę Jakubowi Siekluckiemu z Siekluki na wykup Lipinek wraz z sołectwem z rąk Feliksa Oziębłowskiego. Sprzedaż prawdopodobnie nie doszła do skutku, gdyż Feliks do swojej śmierci w 1516 (w wieku ok. 39 lat) figurował jako dzierżawca Lipinek. Przyczyną nie dojścia do skutku sprzedaży Lipinek mógł być fakt ustanowienia przez Feliksa zapisu na Lipinkach wraz z sołectwem na 250 florenów Czadrowi Kośmirzowskiemu. Zapis ten został potwierdzony przez króla w 1517 roku (rok po śmierci Feliksa) na prośbę Stanisława Turskiego i Stanisława Łyczki. Dzierżawa Lipinek była po śmierci Feliksa przedmiotem sporu, w którym uczestniczyła Elżbieta wdowa po Feliksie Oziębłowskim (oraz deputaci królewscy) jak również Zofia wdowa po Czadrze Kośmirzowskim (wraz z rajcami bieckimi). W sprawie tej brała udział również siostra Feliksa - Katarzyna żona Pawła Zagórskiego. Postępowanie majątkowe po śmierci Feliksa było dosyć skomplikowane, gdyż jak wynika z dokumentów umierający Feliks zapisał zastawione wcześniej na 250 florenów sołectwo i dzierżawę Lipinek swojej żonie. Król nakazał aby spór rozstrzygnął biecki sąd prawa niemieckiego, a on wyrok potwierdzi. Ostatecznie w 1518 roku król Zygmunt I wprawdzie potwierdził Elżbiecie Oziębłowskiej zapis sołectwa w Lipinkach z sumami na nim ciążyącymi to jednocześnie w tym samym roku zezwolił rajcom bieckim wykupić dzierżawę Lipinek z rąk Zofii Kośmirzowskiej (wdowie po Czadrze) i jej synów. Tak więc rozdział pod tytułem „dzierżawa Lipinek przez Oziębłowskich” został ostatecznie zamknięty. Lipinki po 8 letniej dzierżawie przez miasto Biecz w 1526 wróciły pod dzierżawę szlachecką Dobiesława Cieklińskiego [h. Abdank] aż do roku 1551.

Bratem Zawiszy (prawdopodobnie starszym) był **Szczepan Oziębłowski**, który zmarł przed 1446, a więc 34 lata przed swoim bratem. Związany był z miejscowością Kowalowa w latach 1437-1445 oraz sołtysem w Gorzycach. Miał dzieci Boguchwał (Bogusława) i Katarzynę.

Boguchwał Oziębłowski był tak jak jego stryj Zawisza dziedzicem Oziębłowa. Oprócz tego był również sołtysem w innych miejscowościach. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w 1464 oczyścił się z nagany szlachectwa świadectwem współklejnotników (herbu Sulima). W 1469 roku Boguchwał dał stryjowi Zawiszy Oziębłowskiemu połowę części w Kowalowej i przyrzekł bronić go m.in. przed swoją siostrą Katarzyną, co świadczy o nie najlepszych stosunkach rodzinnych pomiędzy Zawiszą a jego bratanicą. Również w 1469 roku Boguchwał zrezygnował z dóbr w powiecie sandomierskim (w tym prawdopodobnie z Oziębłowa) ze względu na ustanowiony zakład w wysokości 200 grzywien, tak więc od tego roku związany był właściwie tylko z dobrami leżącymi w okolicach Biecza. Pod koniec lat siedemdziesiątych XV wieku Boguchwał Oziębłowski z Kowalowej i Wojciech Sosnkowski z Sosnowki (ew. Sękowej) jako „bracia” występowali przeciwko ich stryjowi Zawiszy Oziębłowskiemu o zapis 100 grzywien na sołectwie w Zagórze. Ze źródeł historycznych wynika, Boguchwał i Wojciech nie byli braćmi rodzonymi ale mogli być braćmi stryjecznymi lub ciotecznymi. Nawet gdyby ojciec Wojciecha był bratem Zawiszy Oziębłowskiego to z dokumentów jednoznacznie wynika, że Wojciech nie używał nazwiska Oziębłowski. Często w tamtych czasach zdarzało się, że nawet rodzeni bracia mieli inne nazwiska. Dokumenty nie są również jednoznaczne co do prawnego opiekuna

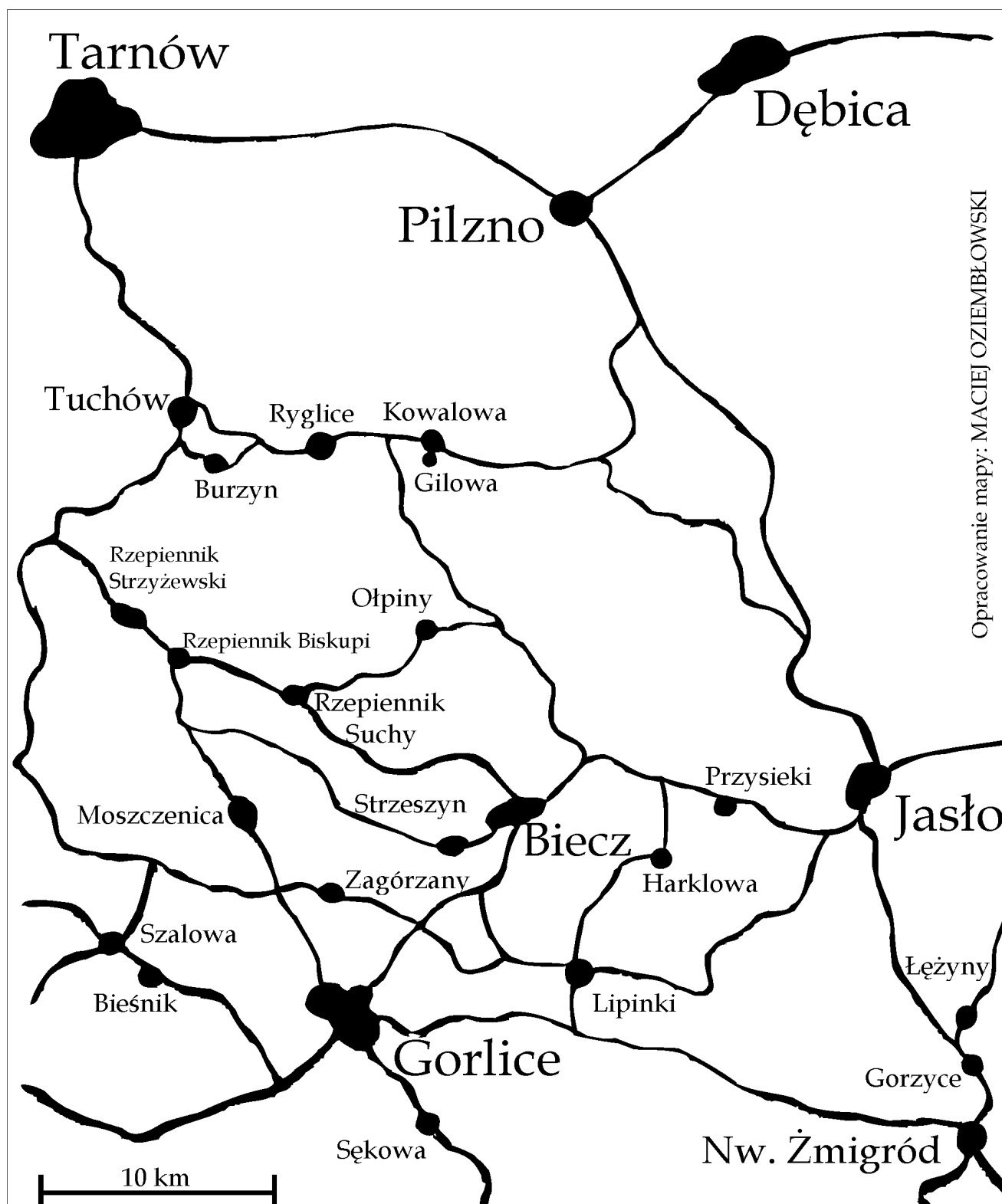
Wersja 2 XI 2008	<i>Maciej Oziembłowski, Wrocław</i> Oziembłowscy (Oziębłowscy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 4 z 16
---------------------	--	---------------

dzieci Zawiszy Oziembłowskiego. Z jednego wynika, że był nim Boguchwał, ale jest też zapis, że w 1481 Mikołaj Boguchwał (syn Boguchwała Oziembłowskiego) piszący się „z Sękowej” jako „opiekun dzieci Zawiszy Oziembłowskiego otrzymał całą sumę za wieś Lipinki”. Boguchwał Oziembłowski zmarł prawdopodobnie w 1497 roku co wywnioskować można na podstawie informacji, że żona jego **Konstancja** (sołtyska w Sękowej) w latach 1463-1497 występowała właśnie jako żona, a później jako wdowa.

Posiadane materiały obejmują okres późnego średniowiecza (czyli do końca XV wieku) oraz częściowo I połowę wieku XVI (a więc czasy nowożytne). Następne lata, a więc wiek XVI do czasów współczesnych), wymagałyby kolejnej kwerendy. Niewykluczone, że są jakieś informacje o potomku Boguchwała – Mikołaju Boguchwale i o tym czy nosił on nazwisko Oziembłowski. W Jaśle, a więc miejscowości leżącej niedaleko Biecza, proboszczem w farze w wieku XVII był Piotr Oziembłowski. Z informacji od pana Maziarskiego z Jasła wynika, że ksiądz **Piotr Oziembłowski** był protonotariuszem apostolskim, kantorem tarnowskim, oficjałem bieckim i proboszczem w Szerzyniech oraz w Jaśle w latach 1661-1670. Co ciekawe nazwisko Oziembłowski jest odnotowane w metrykach w Jaśle pod koniec XIX wieku. Być może byli to potomkowie Oziembłowskich/Oziębłowskich z okolic Biecza i okresu późnośredniowiecznego. Przykład ten pokazuje, jak dużo jeszcze informacji o Oziembłowskich czeka na odkrycie. Zamierzeniem moim jest, aby inne tego typu opracowania o Oziembłowskich/Oziębłowskich z różnych miejsc i okresów historycznych pojawiały się od czasu do czasu w internecie. Chętnych zapraszam do współpracy.

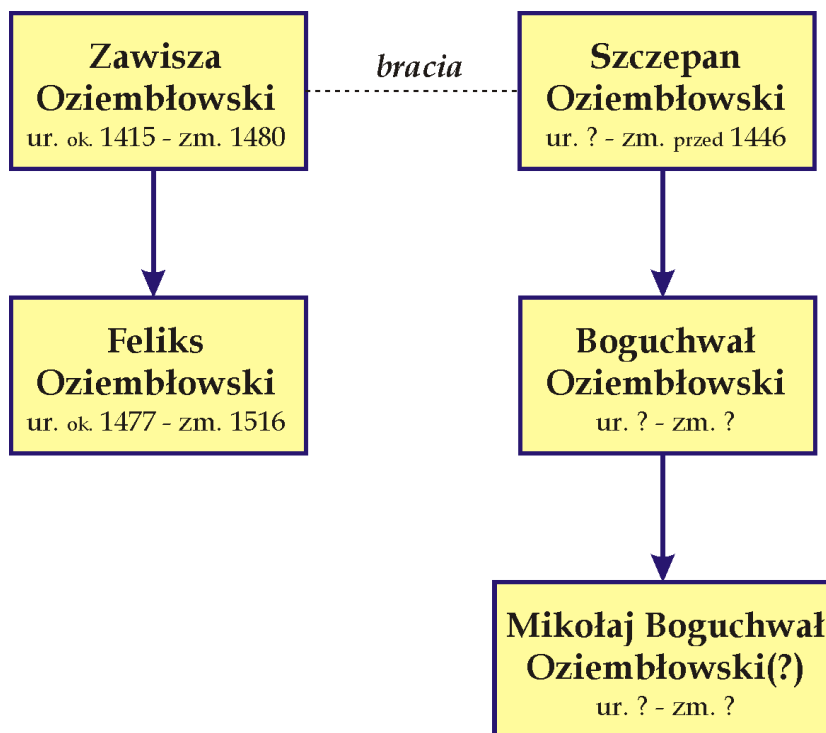
Podziękowania

Chciałbym również złożyć serdeczne podziękowania panu Czesławowi Dutka z Rzepiennika Suchego, który w 2004 roku przesłał mi materiały, dzięki którym powstać mogło niniejsze opracowanie.

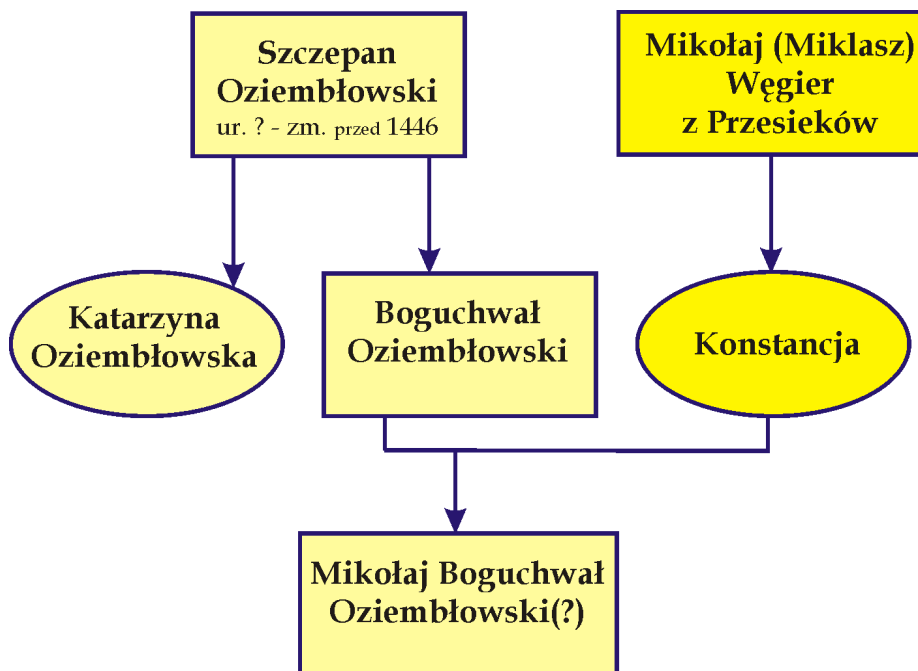
Okolice Biecza

Genealogia opisywanych osób

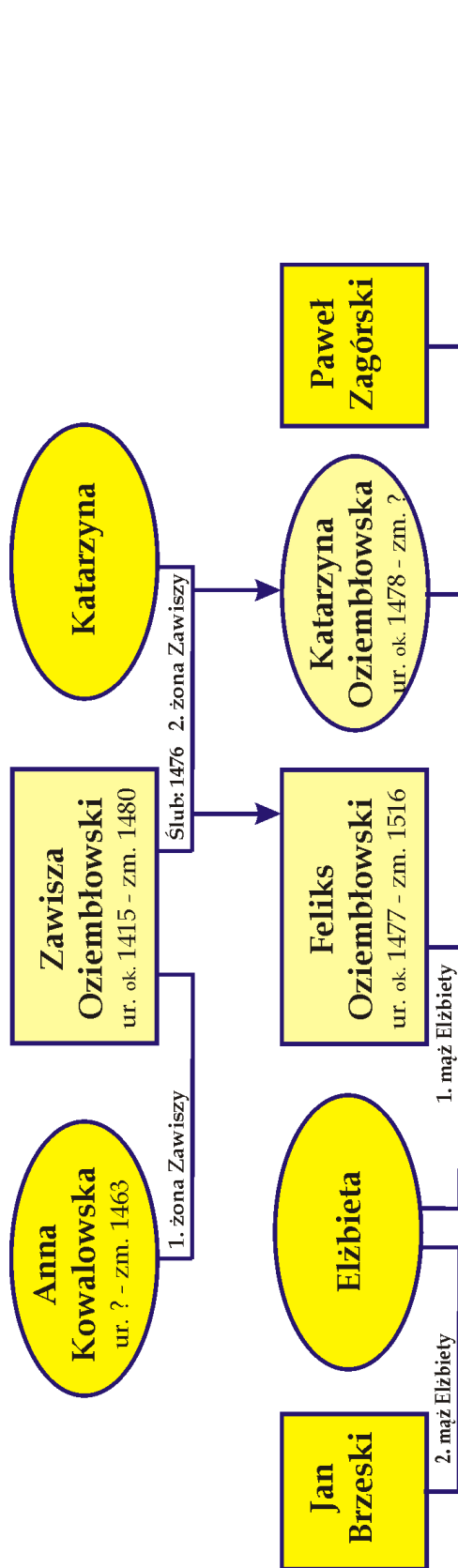
Schemat 1

Ogólny schemat dwóch męskich linii Oziembłowskich występujących w niniejszym opracowaniu

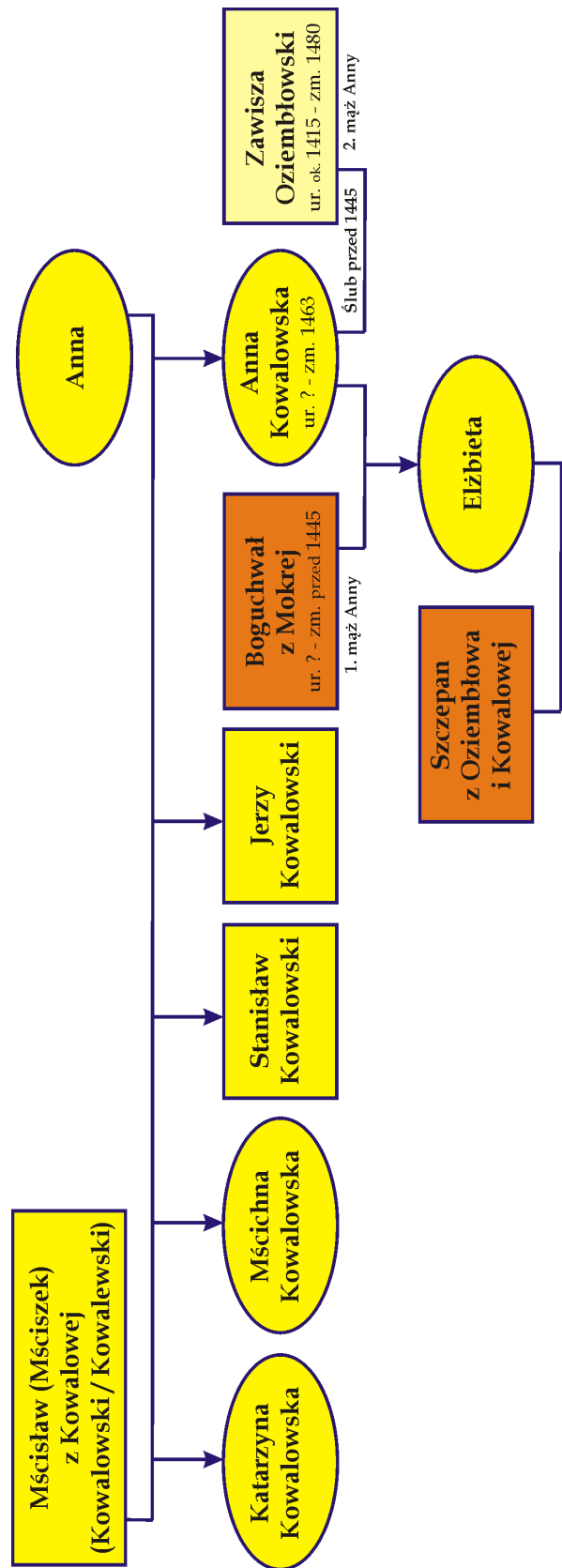

Schemat 2

Rodzina Szczepana Oziembłowskiego

Schemat 3
Rodzina Zawiszy Oziębłowskiego

Schemat 4
Rodzina 1. żony Zawiszy Oziębłowskiego

Wypisy z materiałów historycznych zestawione według wybranych osób

Zawisza Oziembłowski h. Sulima, zm. 1480

[brat **Szczepana**]

dziedzic Oziembłowa (pow. sandomierski) 1430-1480 (50 lat)

dziedzic Kowalowej (pow. biecki) 1437-1469 (32 lata)

tenut. (dzierzawca) Rzepiennika Suchego 1445-1469 (24 lata)

dziedzic sołectwa (sołtys) w Lipinkach 1430-1480 (50 lat) lub 1432-1480 (48 lat) i tenut. (dzierzawca) miejscowości królewskiej Lipinki w latach 1448-1480 (32 lata)

dziedzic sołectwa w Zagórzanach 1473-1478 (5 lat)

ławnik sądu wyższego prawa niemieckiego (i leńskiego 1473) na zamku w Bieczu

1. żona **Anna** (do 1463), tenut. w Lipinkach 1454-1463, córka Mściszka z Kowalowej, ich córka Elżbieta (jej mąż Szczepan /inny/ z Oziembłowa i Kowalowej). Anna, żona Zawiszy, była córką Anny i Mćcisława z Kowalów. Jej matka - wdowa po Mćcisławie Anna ustąpiła w 1414 roku swoim córkom (tj. wspomnianej Annie oraz Mścichnie) jak również dzieciom córki Katarzyny dobra w Gilowej i Zagórzanach (parafia własna). Anna -żona Zawiszy, była też żoną Boguchwała z Mokrej zmarłego przed 1445.

2. żona **Katarzyna** w latach 1476-1505 z Kowalowej, ich syn **Feliks** (sołtys w Lipinkach), sołtyska w Lipinkach (1476 i 1502-05).

W **1432** Piotr sołtys ze Strzeszyna ustąpił Zawiszy Oziembłowskiemu za 15 grzywien swój zastaw na części karczmy i młyna w Lipinkach oraz fristik koło Strzeszyna. Sławetny Tworek (Florian sołtys z Ujazdu) sołtys połowy sołectwa w Lipinkach sprzedał tę połowę szlachetnemu Zawiszy niegdyś z Oziembłowa za 50 grzywien.

W **1433** Piotr sołtys ze Strzeszyna stwierdził, że w czasie gdy przewodniczył sądowi leńskiemu w Bieczu ustąpił za 15 grzywien szlachetnemu Zawiszy Oziembłowskiemu swój zastaw na połowie karczmy i młyna w Lipinkach.

W **1436** sąd najwyższy prawa niemieckiego w Krakowie przysądził Klemensowi Procinie trzecią część macierzyzny na sołectwie w Lipinkach wartości 20 grzywien na bracie Piotrze. Sąd wyznaczył woźnego do wwiązania Klemensa do sołectwa w Lipinkach, wyjąwszy część Zawiszy Oziembłowskiego. Klemens Procina wystąpił przeciw Zawiszy Oziembłowskiemu z Lipinek o 25 grzywien macierzyzny.

W **1437** Klemens Procina pozyskał 12 grzywien macierzyzny (w Lipinkach) na siostrze Katarzynie. Piotr Strzeszyński zeznał, że nigdy nie dał wwiązania Zawiszy Oziembłowskiemu do części macierzystej (sołectwa w Lipinkach) Klemensa Prociny, lecz do części Piotra Prociny. Zawisza Oziembłowski miał trzymać zastawioną sobie połowę sołectwa w Lipinkach nie niepokojony. Jeżeli byłby pozwany to winien odpowiadać tylko z części kupionej za własne pieniądze (tj. części Jana Prociny). Ławnicy stwierdzili, że Piotr Strzeszyński zobowiązał się bronić Zawiszę Oziembłowskiego od pretensji z tytułu zastawu w wysokości 15 grzywien na część młyna i karczmy w Lipinkach. Klemens Procina pozwał Zawiszę Oziembłowskiego o wwiązanie się do jego części macierzyzny przysądzonej mu

Wersja 2 XI 2008	<i>Maciej Oziębłowski, Wrocław</i> Oziębłowscy (Oziębłowski) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 9 z 16
---------------------	--	---------------

wyrokiem sądu wyższego prawa niemieckiego w Krakowie i o wybranie pożytków z jego części młyna. Szlachetny Klemens sołtys z Lipinek i Zawisza z Oziębłowa mieli się pogodzić w ciągu 4 tygodni.

W **1437** Mikołaj z Kowalów oświadczył, że Zawisza z Oziębłowa (pow. sandomierski) i jego brat Szczepan wykupili prawo bliższości do połowy części w Kowalowach i Gilowej, które to części poprzedni mężowie jego żony zastawili za 90 grzywien.

W **1441** szlachetny Zawisza Oziębłowski zobowiązał się dać w ciągu 6 tygodni Janowi Kalwie przywilej na sołectwo w Lipinkach. Wyrokiem sądu Klemens Procina uzyskał wwiązanie do dóbr Piotra Prociny w Lipinkach.

W **1443** Jan Procina sołtys z Lipinek sprzedał Zawiszy Oziębłowskiemu za 10 grzywien część sołectwa przypadłą mu po śmierci brata Klemensa.

W **1445** Zawisza z Oziębłowa zastawił za 40 grzywien i 5 groszy Piotrowi z Burzyna całą swoją część w Kowalowach i Gilową.

W **1445** żona Szczepana z Oziębłowa - Elżbieta córka zmarłego Bogufała z Mokrej ustąpiła w dożywocie matce Annie żonie Zawiszy Oziębłowskiego sołectwa w Moszczanach i Zagórzanach oraz dom (dwór) w Lipinkach.

W **1446** Piotr Procina sprzedał Zawiszy za 20 grzywien części sołectwa w Lipinkach spadłe (otrzymane w spadku) na niego po bracie Klemensie i siostrze Katarzynie.

W **1454** Anna żona Zawiszy zapisała na wypadek swojej śmierci wszystkie dobra mężowi oraz Bogusławowi (Bogufałowi) i Katarzynie dzieciom Szczepana Oziębłowskiego, a swym „wnukom” czyli bratankom Zawiszy. Anna zarezerwowała sobie dożywotnie używanie tych dóbr. Zeznała, że nie posiada żadnych pieniędzy, srebra i złota. Zawisza na wypadek wcześniejszej śmierci zapisuje Annie oraz ww. bratankom swoje dobra, zwłaszcza sołectwo w Lipinkach.

W **1457** Piotr Burzyński zeznał, że Zawisza Oziębłowski zaspokoił jego pretensje za zastaw Gilowej i części w Kowalowach.

W **1460** Zawisza wraz z bratankiem Boguchwałem (dziedzice Oziębłowa) zastawili za 10 grzywien Piotrowi z Kowalowej rolę w Kowalowej zwaną Klimionkowską.

W **1460** Zawisza Oziębłowski został skazany na karę, że pomimo nakazu królowej i starosty bieckiego nie zasiadł wśród ławników.

W **1463** Anna córka Mćciszka z Kowalowej ustąpiła w dożywocie mężowi Zawiszy sołectwa w Zagórzanach i Moszczanach

W **1469** Zawisza Oziębłowski z Lipinek odstąpił bratankowi Boguchwałowi z Kowalowej całe dominium w Suchym Rzepienniku (które miał od ojca Boguchwała - Szczepana). Bogusław mógł trzymać tę wieś ze wszystkimi czynszami pod warunkiem, że Zawisza może swobodnie przebywać w tamtejszym dworze. Boguchwał uwolnił (wypuścił) Zawiszę z dziadowizy, która mu winna przypaść we wsiach Lipinki i Zagórzany po śmierci Zawiszy. Boguchwał dał Zawiszy połowę części w Kowalowej i przyrzekł bronić go przed swoją siostrą Katarzyną, Janem zwanym Kopaczem i dziećmi Darongowej.

W **1469** Boguchwał Oziębłowski z Szalowej niegdyś z Kowalowej zastawił za 50 grzywien Zawiszy Oziębłowskiemu z Lipinek połowę Szalowej.

W **1471** Jan zwany Kopacz z Moszczan sprzedał za 80 grzywien Zawiszy Oziębłowskiemu z Lipinek 1/3 dóbr Lipinki, Suchy Rzepiennik i Kowalowa oraz sołectwa

Wersja 2 XI 2008	<i>Maciej Oziębłowski, Wrocław</i> Oziębłowscy (Oziębłowsy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 10 z 16
---------------------	---	----------------

w Zagórzanach i Moszczanach, które miał po zmarłym Bogufale z Mokrej i jego żonie Annie swojej babce.

W **1475** Stanisław z Żarnowca i Bieździedzy zastawił Zawiszy Oziębłowskiemu dziedzicowi [!] Lipinek 4 łany w Bieździedzy.

W **1476** Zawisza sołtys w Lipinkach zapisał żonie Katarzynie 100 grzywien wiana na sołectwie w Lipinkach.

W **1477** Bogusław bratanek Zawiszy uwolnił stryja z opieki oraz wszelkich zastawów i pozwów oraz ustąpił mu całą część sołectwa w Lipinkach jaką miał po ojcu. Zawisza ustąpił Bogusławowi zapis 30 grzywien jaki miał na sołectwie w Moszczenicy Polskiej, młynie, karczmie i kmieciach.

W **1478** Zawisza skwitował Stanisława Żarnowieckiego z 50 grzywien.

W latach **1478-81** Boguchwał Oziębłowski z Kowalowej i Wojciech Sosnkowski z Sosnowki (ew. Sękowej) jako bracia występowali przeciwko ich stryjowi Zawiszy Oziębłowskiemu o zapis 100 grzywien na sołectwie w Zagórzanach. Sumę tę przekazała Boguchwałowi Anna córka Mściszka z Kowalowej i żona Zawiszy, która została określona jako „vetula”. Boguchwał i Wojciech nie byli braćmi rodzonymi i brak jest danych do określenia ich pokrewieństwa, niemniej jednak można stwierdzić, że byli prawdopodobnie braćmi stryjecznymi lub ciotecznymi.

W **1480** Zawisza dziedzic sołectwa w Lipinkach zastawił, za zgodą żony Katarzyny, Tomaszowi Sułowskiemu za 20 grzywien karczmę w Lipinkach, z której płacone były 3 grzywny czynszu. Gdyby miało być więcej niż 3 grzywny nadwyżka miała przypaść Zawiszy.

W **1480** Kazimierz Jagiellończyk zezwolił Stanisławowi Szalowskiemu wykupić z rąk Boguchwała opiekuna dzieci Zawiszy Oziębłowskiego wieś królewską Lipinki.

W **1480** roku Zawisza Oziębłowski zmarł, zaś po 25 latach w **1505** król Aleksander Jagiellończyk na prośbę szlachetnej Katarzyny i wdowy po Zawiszy Oziębłowskim, sołtyski w Lipinkach potwierdził i odnowił przywilej lokacyjny Lipinek z 1363 roku.

Feliks Oziębłowski h. Sulima, zm. 1516

syn **Zawiszy Oziębłowskiego** i **Katarzyny**

z Lipinek 1502-1516, sołtys tamże w 1511-16

żona **Elżbieta**, jej drugi mąż Jan Brzeski

siostra **Katarzyna**, jej mąż Paweł Zagórski

W **1502** król Aleksander Jagiellończyk na prośbę Jakuba Siekluckiego kasztelana bieckiego zezwolił Feliksowi Oziębłowskiemu wykupić z rąk Stanisława Lisowskiego Lipinki w powiecie bieckim za kwotę zapisaną mu na tych dobrach.

W **1502** Feliks nie stawił się w sądzie w sprawie z Janem Gromnickim tenut. w Dębowcu o zbiegłego z Lasek (pow. pilzn.?) do Lipinek kmiecia Macieja Sobka.

W **1506** król Zygmunt I na prośbę Jakuba Siekluckiego kasztelana wojnowskiego zezwolił Feliksowi odkupić Lipinki w powiecie bieckim z rąk Stanisława Lisowskiego.

W **1511** król Zygmunt I zezwolił Jakubowi z Siekluki kasztelanowi wojnowskiemu i staroście pilzneńskiemu wykupić z rąk Feliksa Oziębłowskiego Lipinki wraz ze sołectwem.

W **1516** Feliks zapisał testamentem żonie Elżbiecie sołectwo w Lipinkach. Sąd najwyższy prawa niemieckiego na zamku krakowskim stwierdził, że 22 lutego w Bieczu szlachetny Feliks Oziębłowski rozporządzeniem ostatniej woli darował swoje dziedziczne wójtostwo (sołectwo) w Lipinkach żonie Elżbiecie.

W **1517** król Zygmunt I potwierdził na prośbę Stanisława Turskiego i Stanisława Łyczki zapis Feliksa na 250 florenów Czadrowi Kośmirzowskiemu na Lipinki z sołectwem.

W **1517** Jan Wielkopolski i Jan Unicki deputaci królewscy oraz Elżbieta wdowa po Feliksie protestowali, że nie zostali wwiązani do sołectwa w Lipinkach przez Mikołaja Pieniążka pełnomocnika Zofii Kośmirzowskiej i Mikołaja Michowskiego pełnomocnika rajców bieckich. Król Zygmunt I odesłał do sądu najwyższego prawa niemieckiego w Krakowie sprawę Elżbiety żony Jana Brzeskiego wdowy po Feliksie z poręczycielami zmarłego Feliksa Oziębłowskiego za dług 250 florenów Adamowi Bylickiemu oraz z Katarzyną żoną Pawła Zagórskiego (siostrą rodzoną Feliksa) o dobra lub sumy posiadane na dobrach królewskich i sołectwie w Lipinkach, a ustąpione przez Feliksa Oziębłowskiego, będącego wówczas w agonii, żonie Elżbiecie. Cokolwiek zdecydowały w tej sprawie sąd prawa niemieckiego, potwierdzić to miał król.

W **1518** król Zygmunt I potwierdził Elżbiecie Oziębłowskiej zapis sołectwa w Lipinkach z sumami na nim ciężącymi dokonany na jej rzecz przez zmarłego męża Feliksa.

Szczepan Oziębłowski h. Sulima z Kowalowej i Oziębłowa

[brat **Zawiszy**]

zmarł przed 1446

związany z miejscowością Kowalowa w latach 1437-1445

sołtys w Gorzycach 1445

dzieci: **Bogusław** i **Katarzyna**

W **1437** Mikołaj z Kowalów oświadcza, że Zawisza z Oziębłowa (pow. sandomierski) i jego brat Szczepan wykupili prawo bliższości do połowy części w Kowalowach i Gilowej, które to części poprzedni mężowie jego żony zastawili za 90 grzywien.

W **1445** Jan Nos z Dobrkowa (pow. pilzneński) pożyczył od Szczepana Oziębłowskiego inwestyturę do sołectw w Łężynach (Niszini) i Gorzycach oraz do dwóch sadzawek rybnych – jednej młyńskiej i drugiej w lesie. Innymi słowy: Jan nos z Dobrkowa zagwarantował Szczepanowi Oziębłowskiemu zwrot 150 grzywien wwiązaniem do sołectw w Łężynach i Gorzycach na 15 lat w sumie 200 grzywien. Jan miał mu pozwolić na spuszczenie sadzawki młyńskiej i drugiej położonej w lasach. Jeżeli Szczepan dałby Janowi 50 grzywien to obydwaj mogliby korzystać z przywileju. Jeżeli po upływie tego czasu Jan lub jego bliscy nie wykupiliby tych sołectw to przeszłyby one na własność Szczepana.

Wersja 2 XI 2008	Maciej Oziębłowski, Wrocław Oziębłowscy (Oziębłowsy) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 12 z 16
---------------------	--	----------------

Przed 1446 rokiem Szczepan Oziębłowski z Kowalów kupił sołectwo w Kowalowej Dolnej.

Boguchwał (Bogufał, Bogusław) Oziębłowski h. Sulima, zm. 1497?

[syn **Szczepana** z Kowalowej i Oziębłowa]

z Kowalowej do 1469 (?1447-1484?)

z Oziębłowa 1447-1484, dziedzic Oziębłowa

z Szalowej, Lipinek, Bieśnika i Rzepiennika Suchego od 1469

sołtys w Gorzycach (1446-1464) i Łęczynach do 1464

sołtys w Przesiekach od 1464,

sołtys w Zagórzanach i Moszczanach do 1477,

sołtys Sękowej od 1477

Żona (i późniejsza wdowa) - **Konstancja**. Ich syn **Mikołaj Boguchwał** (sołtys w Sokole)

Siostra - **Katarzyna**. Miała wraz z bratem Bogufałem sołectwo w Gorzycach (1446-1464) i Łęczynach do 1464.

Był bratem stryjecznym lub ciotecznym Wojciecha Sosnkowskiego z Sosnówki (może Sękowej).

Syn - Mikołaj Boguchwał (Oziębłowski?), sołtys w Sokole. W 1481 pisał się „z Sękowej” i w tymże roku jako opiekun dzieci Zawiszy Oziębłowskiego otrzymał całą sumę za wieś Lipinki.

W 1454 Anna żona Zawiszy zapisała na wypadek swojej śmierci wszystkie dobra mężowi oraz Bogusławowi (Bogufałowi) i Katarzynie dzieciom Szczepana Oziębłowskiego, a swym „wnukom” czyli bratankom Zawiszy. Anna zarezerwowała sobie dożywotnie używanie tych dóbr. Zeznała, że nie posiada żadnych pieniędzy, srebra i złota. Zawisza na wypadek wcześniejszej śmierci zapisał Annie oraz ww. bratankom swoje dobra, zwłaszcza sołectwo w Lipinkach.

W 1459 w Gorzycach Bogufał syn zmarłego Szczepana z Oziębłowa miał sprawę przeciwko Brigidzie żonie Lubonia (Lycubow), Borówce żonie Mikołaja Jabłowskiego, Elżbiecie żonie Piotra Charzowskiego, Jakubowi synowi Mikołaja Tyczyńskiego i Janowi Zabierzowskiemu „sororinos et nepotes” zm. Jana Nosa z Dobrkowa (pow. pilzneński) tenutariusza w Gorzycach i w Łęczynach.

W 1460 Jan Zasowski syn zmarłego Klemensa, Brygida żona Lubonia, Borówka żona Mikołaja Jabłowskiego, Elżbieta żona Piotra Charzowskiego i Jakub syn Nikła z Tenczyna (ziemia sandomierska) siostrzeńcy i „nepotes” zmarłego Jana Nosa z Dobrkowa (powiat pilzneński) tenut. Gorzyc i Łęczyn mieli zwrócić 20 grzywien Bogufałowi Oziębłowskiemu pod rygorem wwiązania do Łęczyn.

W 1460 Zawisza Oziębłowski wraz z bratankiem Boguchwałem (dziedzic Oziębłowa) zastawili za 10 grzywien Piotrowi z Kowalowej rolę w Kowalowej zwaną Klimionkowską.

W 1463 Boguchwał zapisał żonie Konstancji (córce zmarłego Mikołaja z Przesieków) 150 grzywien posagu i tyleż wiana.

W **1464** zapisał żonie Konstancji (córce zmarłego Mikołaja Węgra z Przesieków) 150 grzywien posagu i tyleż wiana na połowie dóbr w Kowalowej i Przesiekach. Też w 1464 zapisał żonie 100 grzywien na dwóch częściach dworu sołeckiego, ról dworskich, lasów, młyna i zagród oraz na połowie czynszów i dochodów z sołectwa w Przesiekach.

W **1464** Boguchwał z Przesieków i Kowalowej oczyścił się z nagany szlachectwa świadectwem współklejnotników (herbu Sulima).

W **1464** Bogufał niegdyś z Gorzyc, a w 1464 z Przesieków, zastawił za 100 grzywien Janowi Wiktorowi z Wiatrowic i jego żonie Marcie część w Kowalowych i w Gilowej wraz z sołectwem. Innymi słowy: Bogufał sołtys z Gorzyc (obecnie z Przesieków) zeznał, że otrzymał 100 grzywien od Jana Wiktora z Wiatrowic z posagu jego żony Marty, córki zmarłego Jakuba ze Staszkówki, za co dał temuż Janowi i Marcie w zastaw części w Kowalowach i w Gilowej wraz z sołectwem.

W **1464** Bogufał dziedzic z Przesieków sprzedał za 100 grzywien Janowi Kobyłańskiemu swe sołectwo, które miał w Gorzycach i Łęczynach. Tenże Bogufał i jego siostra Katarzyna przekazali z tytułu sprzedaży Janowi Kobyłańskiemu sołectwo swe, które mieli w Gorzycach i Łęczynach.

W **1467** Stanisław i Maciej Staszkwscy zeznali, że Bogufał spłacił 100 grzywien, za które zastawił Wiktorowi z Wiatrowic wsie Kowalowy i Gilową.

W **1469** Zawisza Oziębłowski z Lipinek odstąpił bratankowi Boguchwałowi z Kowalowej całe dominium w Suchym Rzepienniku (które miał od ojca Boguchwała – Szczepana). Boguchwał mógł trzymać tę wieś ze wszystkimi czynszami pod warunkiem, że Zawisza może swobodnie przebywać w tamtejszym dworze. Boguchwał uwolnił (wypuścił) Zawiszę z dziadowizy, która mu winna przyspaść we wsiach Lipinki i Zagórzany po śmierci Zawiszy. Boguchwał dał Zawiszy połowę części w Kowalowej i przyrzekł bronić go przed swoją siostrą Katarzyną, Janem zw. Kopaczem i dziećmi Darongowej.

Również w **1469** roku Boguchwał Oziębłowski dziedzic Kowalowej winien był 10 grzywien podsekowi sandomierskiemu Mikołajowi z Winiar, za co miał mu dać wwiązanie za 20 grzywien do całej wsi Kowalowa, tj. do części położonej w ziemi krakowskiej i do części należącej do ziemi sandomierskiej oraz do Gilowej.

W **1469** Stanisław Szalowski z Łąpiszowa dał Bogufałowi z Kowalów połowę Bieśnika (parafia Szalowa) w zamian za jego połowę dóbr w obydwu wsiach Kowalowej i Gilowej oraz za sołectwo w Kowalowach Dolnych, które kupił jego ojciec Szczepan przed 1446 rokiem. Innymi słowy: Bogufał z Kowalów zamienił się dobrami ze Stanisławem Szalowskim z Łąpiszowa, dając mu całą swą połowę w obu Kowalowach i Gilowej oraz sołectwo w Kowalowach Dolnych za połowę wsi Bieśnik. Również w 1469 roku Bogufał zrezygnował z dóbr w powiecie sandomierskim ze względu na ustanowiony zakład w wysokości 200 grzywien.

W **1469** Boguchwał Oziębłowski z Szalowej niegdyś z Kowalowej zastawił za 50 grzywien Zawiszy Oziębłowskiemu z Lipinek połowę Szalowej.

W **1469** Bogufał z Kowalów zagwarantował Mikołajowi z Winiar [pow. sandomierski] podsekowi sandomierskiemu zwrot 20 grzywien wwiązaniem w całą wieś Kowalowy i w Gilową.

Wersja 2 XI 2008	Maciej Oziębłowski, Wrocław Oziębłowski (Oziębłowsky) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 14 z 16
---------------------	---	----------------

Po 1469 roku Boguchwał czasami jeszcze pisał się jako „z Kowalowej” (np. w latach 1477-78 zamieniając sołectwa w Zagórzanach i Moszczanach na sołectwo w Sękowej).

W 1470 Konstancja żona Bogufała z Szalowej zrezygnowała z zapisanego jej przez męża posagu i wiana na obu Kowalowach i Gilowej na rzecz Stanisława z Łapszowa.

W 1471 dziedzicem Kowalowej był już Stanisław Szalowski.

W 1471 Bogufała z Szalowej tenut. w Lipinkach i Rzepienniku pożyczył od Jana Kopacza z Moszczan 50 grzywien.

W 1477 Bogusław bratanek Zawiszy uwolnił stryja z opieki oraz wszelkich zastawów i pozwów oraz ustąpił mu całą część sołectwa w Lipinkach jaką miał po ojcu. Zawisza ustąpił Bogusławowi zapis 30 grzywien jaki miał na sołectwie w Moszczenicy Polskiej, młynie, karczmie i kmieciach.

W latach 1477-78 zamienił sołectwa w Zagórzanach i Moszczanach na sołectwo w Sękowej.

W latach 1478-81 Boguchwał Oziębłowski z Kowalowej i Wojciech Sosnkowski z Sosnówki (ew. Sękowej) jako bracia występowali przeciwko ich stryjowi Zawiszy Oziębłowskiemu o zapis 100 grzywien na sołectwie w Zagórzanach. Sumę tę przekazała Boguchwałowi Anna córka Mściszka z Kowalowej i żona Zawiszy, która została określona jako „vetula”. Boguchwał i Wojciech nie byli braćmi rodzonymi i brak jest danych do określenia ich pokrewieństwa, niemniej jednak można stwierdzić, że byli prawdopodobnie braćmi stryjecznymi lub ciotecznymi.

W 1480 Kazimierz Jagiellończyk zezwolił Stanisławowi Szalowskiemu wykupić z rąk Boguchwała opiekuna dzieci Zawiszy Oziębłowskiego wieś królewską Lipinki.

W 1481 Jakub z Dębna, kasztelan i starosta krakowski i biecki zaświadczył, że Boguchwał z Sękowej (tak się wtedy pisał) jako opiekun dzieci Zawiszy Oziębłowskiego otrzymał całą sumę za wieś Lipinki. Tenże (Jakub czy Bogufała?) stwierdził, że szlachetny Wojciech syn Daroniowej i szlachetny Szoszukowski sprzedali (komu?) swoją macierzyznę w Lipinkach. Dobra te wysłużyli przodkowie jego matki i otrzymali na nich zapis od króla na pewną sumę.

W 1484 Kazimierz Jagiellończyk zezwolił Stanisławowi Szalowskiemu wykupić Lipinki z rąk Boguchwała, opiekuna dzieci Zawiszy Oziębłowskiego za kwotę, za którą były zastawione Zawiszy. Rok później, tj. w 1485 tenże król zapisał 60 grzywien Stanisławowi z Szalowej na dobrach Lipinki w powiecie bieckim.

Konstancja (po mężu Boguchwale z Kowalowej) Oziębłowska

córka Mikołaja (Miklasza) Węgra z Przesieków (ew. Przysieków)

w Kowalowej – w latach 1463-97 jako żona, a później wdowa po Boguchwale sołtyska w Sękowej

W 1463 Boguchwał zapisał żonie Konstancji (córce zmarłego Mikołaja z Przesieków) 150 grzywien posagu i tyleż wiana.

W **1464** Boguchwał zapisał żonie Konstancji 100 grzywien posagu i tyleż wiana na połowie dóbr w Kowalowej i Przesiekach. Również w roku **1464** zapisał żonie 100 grzywien na dwóch częściach dworu sołectkiego, ról dworskich, lasów, młyna i zagród oraz na połowie czynszów i dochodów z sołectwa w Przysiekach (*prawdopodobnie Przesieki to Przysieki - ta ostatnia nazwa używana jest również współcześnie*).

W **1470** Konstancja żona Bogufała z Szalowej zrezygnowała z zapisanego jej przez męża posagu i wiana na obu Kowalowach i Gilowej na rzecz Stanisława z Łapszowa.

W **1484** Konstancja jako żona Boguchwała (pisanego wtedy już niesłusznie /od 1469/ jako „z Kowalowej”) odstąpiła zapisy na Szalowej.

Szczepan z Oziębłowa i Kowalowej (nie mógł być bliskim krewnym Zawiszy) mąż **Elżbiety** - córki Anny (będącej córką Mściszka z Kowalowej) i Bogufała z Mokrej (1. męża Anny) - wg opisu przy Lipinkach (*LUB Zawiszy Oziębłowskiego - wg opisu przy Kowalowej, choć to drugie jest raczej wątpliwe*).

Kowalowa 1445-1448

W **1445** Szczepan niegdyś z Oziębłowa zapisał żonie Elżbiecie 200 grzywien posagu i wiana na połowie dóbr (prawdopodobnie w Lipinkach). Żona Szczepana z Oziębłowa - Elżbieta córka zmarłego Bogufała z Mokrej ustąpiła w dożywocie matce Annie żonie Zawiszy Oziębłowskiego sołectwa w Moszczanach i Zagórzanach oraz dom (dwór) w Lipinkach.

Wyjaśnienie wybranych pojęć

Tenuta *prześc.* czynsz dzierżawny; *dawn.* dzierżawa.

Etym. - wł. 'posiadłość, majątek (ziemski); objętość; uniform' z łac. *tenēre* 'trzymać'

Tenuta (wł.) **1.** *daw.* czynsz dzierżawny. **2.** *daw., hist.* dzierżawa dóbr królewskich.

Sołectwo, w dawnej Polsce uposażenie majątkowe (gospodarstwo znacznie większe niż kmiece, często z prawem posiadania młyna lub karczmy) oraz uprawnienia związane z urzędem sołtysa.

Sołtys, w średniowieczu przedstawiciel pana feudalnego we wsiach lokowanych na prawie niemieckim. Uposażony w duże gospodarstwo (sołectwo)

Intromisja *dawn.* **wwiązanie**, wprowadzenie w posiadanie (a. na urząd) w sposób formalny, oficjalny.

Dominium *dawn.* wielka posiadłość ziemska a. leśna należąca do króla a. możnych rodów; *śrdw.* feudalna własność podzielona, zawierająca prawo własności zwierzchniej (pana) i podległych (chłopa).

Etym. - łac. 'władanie (osobami i rzeczami sprawowane przez głowę domu); ucztą' od *dominus*, zob.

Wersja 2 XI 2008	Maciej Oziębłowski, Wrocław Oziębłowski (Oziębłowsky) z okolic Biecza w czasach późnego średniowiecza	Strona 16 z 16
---------------------	---	----------------

Wójt

1. W średniowieczu przedstawiciel pana dominalnego, początkowo także władcy, wobec ludności miejskiej i wiejskiej osadzonej na prawie niemieckim. W XIII-XIV w. urzędnik zwierzchni w stosunku do gmin wiejskich i miejskich podległych sołtysom; na Śląsku, Pomorzu i w państwie krzyżackim zarządzał okręgiem terytorialnym zwanym landwójtostwem (u Krzyżaków wójtostwem), przez co nosił miano landwójta. Proces wykształcania się wójtostw terytorialnych na innych ziemiach polskich zapoczątkowany w dobie dzielnicowej (stąd urząd landwójta w miastach królewskich), załamał się po zjednoczeniu państwa. Od XIII w. był wójt przedstawicielem pana gruntowego wobec gminy miejskiej; przewodniczył sądowi ławniczemu i pobierał z tego tytułu 1/3 opłat (kar) sądowych; początkowo wykonywał też funkcje policyjne i ściągał czynsze, otrzymując za to ich część (zazwyczaj 1/6); jego kompetencje sądowe zostały stopniowo ograniczone wraz ze wzrostem uprawnień rad miejskich. Jako uposażenie dostawał dziedziczne wójtostwo, w którego skład wchodziły łany na gruntach miejskich, sporadycznie także wsie; niejednokrotnie uzyskiwał prawo posiadania młynów, karczm, kramów i jatek. Obowiązany był do pełnienia konnej służby zbrojnej na rzecz pana zwierzchniego, podobnie jak sołtys; podlegał sądowi wyższemu, tzw. leńskiemu, którego ławnikami byli wójtowie i sołtysi. Narastające zatargi wójtów z władzami szybko rozwijających się miast sprawiły, że w XIV-XVI w. w większych ośrodkach wójtostwa zostały wykupione przez rady miejskie, a funkcje sądowe przejął specjalny urzędnik - wójt sądowy. Wójtostwa mniejszych miast królewskich XVI-XVIII w. stanowiły często bogate beneficja nadawane szlachcie. Od XV w. wójtostwami niejednokrotnie nazywano zamożniejsze sołectwa, głównie w Wielkopolsce i na Mazowszu.
2. W XIX-1 połowie XX w. nazwa naczelnika gminy, mianowanego przez władze państwowe.
[Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku, Warszawa 1981, t. II, s. 520, Tadeusz Lalik]

Starosta

We wczesnym średniowieczu wg Księgi Elbląskiej naczelnik wsi, funkcja być może wywodząca się od starosłowiańskiego starostwa rodowego.

1. Od przełomu XIII i XIV w. określenie namiestników królewskich (zwanych ramieniem monarszym), wyposażonych w szerokie uprawnienia sędow-administracyjne, ustanawianych przez Wacława II czeskiego, a następnie przez dwóch ostatnich Piastów i ich następców, początkowo dla całych dzielnic (tzw. później starości generalni). Od połowy XIV w. w Małopolsce, a następnie w całym kraju upowszechniać zaczęli się tzw. starostowie grodowi - zarządcy zamków i przyległych do nich kompleksów królewskich, wyposażeni w kompetencje sędownicze obejmujące osoby wszystkich stanów; wzrost przywilejów szlacheckich w XV w. spowodował ograniczenie jurysdykcji starosty nad szlachtą do przypadków objętych tzw. artykułami starościńskimi, czyli grodzkimi (gwałt, napad na drodze publicznej, najście domu, podpalenie); do starostów należało także ściąganie podatków, jeśli nie robili tego specjaliści poborcy. W XVI w. z sądu starosta zaczął się wyodrębniać tzw. urząd grodzki, gdzie prowadzono księgi grodzkie, do których były wpisywane różne akty o charakterze wieczystym, umowy majątkowe i konstytucje sejmowe. W wyniku dążenia szlachty do ograniczenia władzy królewskiej w ciągu XVI w. starości przeobrażili się w tytułarny urząd ziemski.
2. Starosta niegrodowy, dożywotni przeważnie dzierżawca (tenutariusz) królewskich, władający nimi w nagrodę za zasługi dla króla (*panis bene merentium*); przejmował całość dochodów z dóbr, uiszczając jedynie kwartę; jego uprawnienia sędow-administracyjne dotyczyły tylko poddanych (Referendaria Koronna).
3. W Galicji lokalny zwierzchnik administracji państwowej na szczeblu powiatu (okresowo - cyrkułu i obwodu); w Polsce w okresie międzywojennym - na terenie powiatu.
4. Nazwa starszego w różnych grupach społeczno-zawodowych dawnej Rzeczypospolitej, np. wśród bartników (starosta bartny) czy flisaków.

[Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku, Warszawa 1981, t. II, s. 337, Stanisław Russocki]